

บทวิจารณ์หนังสือ :

ธรณี นครธรรม. (2009). **ชีวิตที่มาจากดิน
และกลับไปสู่ดินของชายที่มีนามว่า
บุญเย็น วอทอง.**

อุบลราชธานี: ห.จ.ก.ศิริธรรมออฟเซ็ท. 655 หน้า

สุธิดา ตันเลิศ / Sutida Tonlerd

Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University,

Ubon Ratchathani 34190, Thailand

Email: sutida.tonlerd020@gmail.com

บุญเย็น วอทองเป็นนักคิด นักเขียน นักปฏิวัติที่มีส่วนในการต่อเติมประวัติศาสตร์ประชาชนที่คลุมเครือในสังคมไทย เนื่องจากเป็นนักคิดฝ่ายซ้ายที่ปฏิเสชนโยบาย 66/1980 อัตลักษณ์ที่โดดเด่นในตัวเขา กล่าวคือ ช่วงปี ค.ศ. 1976-2008 นักสังคมนิยมคนนี้ได้เลือกใช้ชีวิต ณ กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป.ลาว) งานชิ้นนี้มุ่งการวิพากษ์เค้าโครงและเนื้อหาของหนังสือเรื่องชีวิตที่มาจากดินและกลับไปสู่ดินของชายที่มีนามว่า บุญเย็น วอทอง แบ่งประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ เครือข่ายของผู้ผลิตหนังสือและประเด็นสำคัญของเนื้อหา (เค้าโครงและเนื้อหาของหนังสือ)

เครือข่ายของผู้ผลิตหนังสือ

การศึกษาเครือข่ายของผู้ผลิตหนังสือได้รับอิทธิพลมาจาก Lisa Gitelman ในงานเขียน Paper Knowledge (Gitelman, 2014) ด้วยการสังเคราะห์ “print culture” กับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์หนังสือซึ่ง งานศึกษานี้เริ่มด้วยประเด็น ผู้แต่ง ผู้อ่าน สำนักพิมพ์ และบรรณาธิการ (Gitelman, 2014: 11) รายละเอียดที่สำคัญดังนี้

1. ผู้แต่ง

ผู้แต่งในที่นี่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ บุญเย็น วอทองและมิตรสหายของเขา

กลุ่มแรก บุญเย็น วอทองเกิดเดือน 11 ปีมะแม ค.ศ. 1931 ในครอบครัวชาวนา หมู่บ้านเหล่าไฮ อำเภออุบลุมพุก จังหวัดอุบลราชธานี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนประจำหมู่บ้าน บิดาได้ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาระดับสูงขึ้นจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนมัธยมประสาทศิลป์ เดินทางไปโรงเรียนด้วยการเดินเท้าระยะทางไปกลับรวม 16 กิโลเมตร ต่อจากนั้น ได้มีโอกาสเข้าไปตัวเมืองอุบลเป็นครั้งแรก เพื่อสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนฝึกหัดครู (วิทยาลัยครูอุบลราชธานี) อย่างไรก็ตาม ศึกษานิเทศก์จังหวัดอุบลราชธานีตัดบุญเย็นออกจากการสัมภาษณ์ เหตุการณ์ในครั้งนี้ได้สร้างความรู้สึกปวดร้าวให้กับเขา ท้ายที่สุดบุญเย็นได้ตัดสินใจเดินทางสู่บางกอกพร้อมการเริ่มต้นชีวิตกรรมกร

สองปีแรกในเมืองหลวง บุญเย็นเป็นกรรมกรโรงงานยานยนต์ห่มอชิต สะพานควาย ช่วงปี ค.ศ. 1949-1950 เขายึดอาชีพถีบสามล้อประจำที่ซอยอรุณพงษ์ ในปี ค.ศ. 1950 กลับบ้านเกิดทำงานเป็นครูโรงเรียนราษฎร “สงวนศักดิ์วิทยา” ในปี ค.ศ. 1954 อาชีพครูประจำโรงเรียนสิทธิธรรมประสาทศิลป์ อำเภอม่วงสามสิบ ปีถัดไปได้วุฒิ พ.ม. และสอบได้วุฒิ ม.8 จึงเดินทางกลับกรุงเทพฯ เพื่อเรียนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อมาบุญเย็นรับราชการครูโรงเรียนศรีอยุธยา กับโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย พร้อมย้ายกลับบ้านและประกอบอาชีพเป็นครูที่โรงเรียนเทพอำนวย จังหวัดอุบลราชธานี

บุญเย็นตัดสินใจเรียนต่อระดับมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อจบการศึกษา เขาได้บรรจุเป็นนักวิจัยและสอนที่ธรรมศาสตร์ เหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด เขาได้รับทุนให้เรียนต่อด้านการพัฒนาที่มหาวิทยาลัยพิสเบริกส์ สหรัฐอเมริกา ดินแดนที่เต็มไปด้วยปัญหาความไม่เท่าเทียมในด้านการเหยียดผิว เมื่อกลับเมืองไทย บุญเย็นมีส่วนในการก่อตั้งสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ ประกอบอาชีพนักวิชาการและเริ่มบทเรียนด้านการเมืองอาชีพ

กลุ่มสอง มิตรสหายของบุญเย็น วอทองจำนวน 12 คนที่อุทิศบทความในภาคส่วนเพื่อนมิตรรำลึกการจากไปของเขา นักเขียนกลุ่มที่สองสามารถจัดแบ่งความสัมพันธ์กับบุญเย็นออกเป็น 4 กลุ่มย่อย กล่าวคือ *กลุ่มย่อยที่ 1* นักการเมือง นักคิด นักเขียนฝ่ายอนุรักษนิยมหัวก้าวหน้า ได้แก่ ชวน หลีกภัย (Toranee Nakhontham, 2009: 583-584) กับสุลักษณ์ ศิวรักษ์ (Nakhontham, 2009: 591-593) *กลุ่มย่อยที่ 2* นักสังคมนิยมที่นิยมความเป็นกลาง คือ ผสม เพชรจำรัส (Nakhontham, 2009: 545-655) และ เลื่อน วรรณเลิศ (Nakhontham, 2009: 594-596) *กลุ่มย่อยที่ 3* เพื่อนร่วมงานมีรายนามดังนี้ ไพบุลย์ มัชฌิมาลย์ (Nakhontham, 2009: 597-603) จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (Nakhontham, 2009: 616-634) สุทัศน์ เงินหมื่น (Nakhontham, 2009: 635-637) ชัดติยา กรรณสูตร (Nakhontham, 2009: 638-641) และทีติยา-ระพี สุวรรณชะฎา (Nakhontham, 2009: 642-643) *กลุ่มย่อยที่ 4* ลูกศิษย์ประกอบด้วย นาวาอากาศเอก เพชร สิทธิสาร (Nakhontham, 2009: 585-590) เศรษฐพร ตูศรีพิทักษ์ (Nakhontham, 2009: 604-610) และวิชัย รูปคำดี (Nakhontham, 2009: 611-615)

2. ผู้อ่าน

ผู้อ่านประกอบด้วยผู้นิยมบุญเย็น วอทอง ซึ่งส่วนใหญ่คือมิตรสหายที่คุ้นเคยกันเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน อาทิเช่น นักสังคมนิยมที่นิยมความเป็นกลาง คนในพื้นที่จังหวัดยโสธร อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ กลุ่มคนรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ในพื้นที่ 3 จังหวัดที่กล่าวมาแล้ว และกลุ่มผู้เข้าร่วมงานบรรจุอัฐิของบุญเย็น วอทองในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2008

3. สำนักพิมพ์

ห.จ.ก.ศิริธรรมออฟเซ็ทคือผู้พิมพ์ผลงานเล่มนี้ โรงพิมพ์นี้ก่อตั้งโดยปรีชา พิณทอง ปรมาจารย์เมืองอุบล เจ้าของตำนาน “มหาคนแรกขงเมืองอุบลที่สี่ออกมาแต่งงาน” ปรีชาลาสิกขาบทในปี ค.ศ. 1962 ฐานข้อมูลประตูดิฉันได้เล่าว่า “หลังจากลาสิกขาบทได้ออกมาประกอบอาชีพส่วนตัวโดยตั้งโรงพิมพ์ศิริธรรม ด้วยเหตุที่มีใจรักในวัฒนธรรมอีสาน วรรณคดีอีสาน ต้องการเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้อ่าน ได้ศึกษา ด้วยความเชี่ยวชาญในศาสตร์หลายสาขาโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ

ชาวอีสาน จึงได้แต่งหนังสือมากมายออกมาเผยแพร่ เช่น ประเพณีไทยโบราณอีสาน ภาษิตโบราณอีสาน มนต์โบราณอีสาน เล่ม 1 เล่ม 2 รวบรวมรศคดีอีสาน เล่ม 1 เล่ม 2 ขลุ่ย-นางอ้ว ผาแดง-นางไอ่ เวสสันดรคำโคลง สังข์ศิลป์ชัย สวดมนต์แปล ภาพยี่ปู้สอนหลาน--หลานสอนปู่ สิริจันโทวาทยอดคำสอน สวดมนต์เจ็ดตำนาน นกจอกน้อย ท้าวกำกาดำ ไชยภาษิตโบราณอีสาน ท้าวฮุ่ง-หรือเจื่อง สารานุกรมอีสาน-ไทย-อังกฤษ” (Bpra Dtoo Esaan, 2014) ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้เล่าชีวิตของปรีชา พิณทองในขบวนการปฏิวัติสองฝั่งแม่น้ำโขงว่า “มหาปรีชาเป็นคอมมิวนิสต์”

ปีเริ่มต้นกิจการของโรงพิมพ์ศิริธรรม เมืองอุบลได้เริ่มการเรียนรู้อุปกรณ์พัฒนาตามแผนแม่บท 5 ปี ฉบับแรก เป็นที่น่าสังเกตว่า เจ้าของโรงพิมพ์เมืองอุบลเป็นผู้มีวิชาความรู้ ซึ่งแตกต่างจากสังคมยุโรปในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 แม้เวลาห่างกันเกือบสองศตวรรษ สองสังคมกล่าวคือยุโรปกับเมืองอุบลกลับมีจุดร่วมที่เหมือนกันประการหนึ่ง คือ การสืบทอดกิจการตามสายตระกูล เมื่อปรีชา พิณทองล้มป่วย บุตรชายคนโตกำลังเรียนคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องยุติชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย และกลับบ้านเกิดในฐานะหัวเลี้ยวหัวแรงหลักของครอบครัว

4. บรรณาธิการ

กรณี นครธรรมคือนามแฝงที่ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ อาจเป็นน้องชายของบุญเย็น ชื่ออาจารย์ ดร. สมบัติ วอทอง คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เนื่องจากข้อความในหน้า 4 ได้อธิบายมุมมองที่เขียนหนังสือเล่มนี้ อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้สามารถวิเคราะห์ตัวตนที่แท้จริงของบรรณาธิการได้ความว่า “หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นจากความทรงจำของผู้เขียนจากการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับเจ้าของประวัติ...การสนทนากับเพื่อนมิตร...เก็บรวบรวมงานเขียน...ค้นคว้า...ได้ยินได้ฟัง ได้เห็น...” (Nakhontham, 2009: 4) เครือข่ายของผู้ผลิตหนังสือคือกลุ่มคนสังคมนิยมในเมืองอุบลและพันธมิตร

ประเด็นสำคัญของหนังสือ (เค้าโครงและเนื้อหาของหนังสือ)

ประเด็นในการวิพากษ์เค้าโครงและเนื้อหาของหนังสือหนา 655 หน้า แบ่งเนื้อหาออกเป็น 31 บท + คำนำ โดยไม่รวมภาคส่วนเพื่อนมิตรเขียนถึงบุญเย็น เนื้อหาคำนำหรือคำบอกกล่าวได้บอกจุดประสงค์ของการผลิตหนังสือ “เพื่อเป็น อภินันทนาการแด่ญาติมิตรและเพื่อนพ้องพี่น้อง ในการบรรจุอัฐิของอาจารย์ บุญเย็น วอทองที่บ้านเกิด” (Nakhontham, 2009: 4) รายละเอียดจากบทที่ 1-27 บอกเล่าชีวประวัติของบุญเย็น วอทอง เนื้อความแบ่งออกเป็น 4 ภาคส่วนยืดโยง ลำดับบทและเหตุการณ์ในชีวิตบุญเย็นดังนี้ ประวัติ (Nakhontham, 2009: 9-56), เล่นการเมือง (Nakhontham, 2009: 57-161) เดินทางเข้าป่า (Nakhontham, 2009: 162-199) และเส้นทางชีวิต (Nakhontham, 2009: 200-250) บทที่ 28 กรณีขัดแย้ง ไทย-ลาว (Nakhontham, 2009: 241-250) บทที่ 29 ความคิด ความเห็น โลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ (Nakhontham, 2009: 253-357) บทที่ 30 วรรณคดีกับภาษาศาสตร์ (Nakhontham, 2009: 358-403) บทที่ 31 แบ่งออกเป็น 5 บทความ กล่าวคือ มหานิกาย-ธรรมยุติกนิกาย พุทธศาสนาสำหรับปวงชน พุทธธรรมนำทางสร้างชีวิต กฎแห่งกรรม และเทพเจ้า (Nakhontham, 2009: 404-448, 501-580) ผลงานเหล่านี้ได้ถูกผลิตขึ้นช่วงปลายทศวรรษที่ 1970-2007 เนื้อหาทั้ง 31 บทสามารถตั้งประเด็นหลักของงานชิ้นนี้ได้ดังนี้ พัฒนาการกลุ่มสังคมนิยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและสงครามเย็น

1. พัฒนาการสังคมนิยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย

แก่นวัฒนธรรมหลักร่วมกันของคนสังคมนิยมสองฝั่งแม่น้ำโขง คือ การเติบโตขึ้นมาจากการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างฐานมวลชนในพื้นที่ฝั่งตะวันตกแม่น้ำโขง (ฝั่งขวาแม่น้ำโขง) ของโฮจิมินห์ คราวลี้ภัยทางการเมืองจากรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศส บทเรียนสังคมนิยมพื้นฐานที่เรียบง่าย กล่าวคือ การต่อสู้เพื่อเอกราชและความเป็นธรรม การโค่นล้มกลุ่มผูกขาดอำนาจทางการเมือง ต่อมาได้ถูกวิเคราะห์ตามแนวคิดสังคมนิยม คือ กลุ่มที่ผูกขาดปัจจัยการผลิต กลุ่มผู้เอารัดเอาเปรียบในสังคม ดังนั้น

คนรุ่นใหม่ที่เกิดช่วงทศวรรษที่ 1900-1930 ได้มีโอกาสเข้าร่วมการต่อสู้กับ พรรคการเมืองแบบใหม่ที่ได้รับการสนับสนุนจากขบวนการคอมมิวนิสต์สากล กรณีจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 1 ใน 3 ของผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์และการเมือง ในช่วงทศวรรษที่ 1940-1960 คือนักสังคมนิยม บุญเย็น วอทองคือนักคิด นักเขียนที่ยึดมั่นต่อการปฏิวัติโลก

ช่วงปี ค.ศ. 1947-1950 บุญเย็น วอทองได้เริ่มสัมผัสชีวิตชนชั้นกรรมาชีพ ด้วยการเป็นกรรมกรโรงงานยานยนต์ดีทอมมี สะพานควาย และอาชีพถีบสามล้อรับจ้าง ประจำที่ซอยอรุณพงษ์ เขาได้เรียนรู้แนวคิดสังคมนิยมระดับพื้นฐาน ณ ศูนย์กลาง อำนาจการปกครองของไทย การประสมประสานวัฒนธรรมดั้งเดิมไต-ลาวให้เข้ากับ วัฒนธรรมเมืองกรุงเทพมหานครในสมัยเปลี่ยนผ่าน ความลุ่มหลงหรือมุ่มมั่นในการ แก้ไขปัญหาโครงสร้างพื้นฐานของบ้านเกิดเมืองนอนส่งเสริมให้เขาสนใจติดตาม ข่าวสารบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ อาทิเช่น การฟังรายการวิทยุ การอ่านข่าวตาม หน้าหนังสือพิมพ์ ยิ่งไปกว่านั้น วีรบุรุษในใจของเขาช่วงเวลานี้ คือ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เตียง ศิริจันทร์ และฟอง สิทธิธรรม คิวสามล้อรับจ้างประจำซอยอรุณพงษ์ยัง ตั้งอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกับถนนพรรคสหชีพ ดังนั้น การต่อสู้เพื่อความเป็น ธรรม การปรับปรุงพื้นที่ชนบทจึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนในการพลิกดินแดน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้รอดพ้นจากความยากจน ความแห้งแล้ง ในปี ค.ศ. 1949 นักการเมืองหัวก้าวหน้าสายอีสานได้ถูกลอบสังหาร นับเป็นจุดพลิกผันด้าน ความคิดให้กับบุญเย็น วอทอง อย่างน้อยที่สุด เขาได้ตัดสินใจเดินทางกลับบ้านเกิด เพื่อเตรียมตัวในการเข้าสมัครเรียนต่อนิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เช่นเดียวกับกลุ่มคนรุ่นใหม่เมืองอุบลเช่น ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เลียง ไชยกาล ที่ล้วนผ่านโรงเรียนกฎหมายแห่งนี้ ก่อนการใช้ชีวิตทางการเมือง เพื่อแก้ปัญหาให้ กับชุมชนตนเอง

ในปี ค.ศ. 1954 ฟอง สิทธิธรรมได้ติดต่อบุณเย็น วอทองให้ดูแลโรงเรียน สิทธิธรรมประสาธศิลป์ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อฟอง สิทธิธรรม ได้รับทุนให้ไปศึกษาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ของตระกูลสิทธิธรรมกับ วอทองจึงเกิดขึ้นอย่างจริงจัง บทบาทของฟอง สิทธิธรรมกับการต่อสู้ทางการเมือง

ระดับชาติได้ส่งผลต่อการตัดสินใจเล่นการเมืองของบุญเย็น ในระยะเวลาต่อมา ฟอง สิทธิธรรมยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทองอินทร์ ภูมิพัฒน์บุตรเขยสายราชวงศ์ จำปาศักดิ์ ข้อมูลเหล่านี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า บุญเย็น วอทองคือหน่อเชื้อของ ขบวนการเสรีไทยสายอีสานที่ได้พัฒนาไปสู่การเคลื่อนไหวแบบสังคมนิยมในช่วง ต้นทศวรรษที่ 1970

2. สงครามเย็น

ผู้วิจารณ์ข้อตั้งข้อสังเกตว่า สงครามเย็นได้เริ่มเกิดขึ้นในภาคพื้นทวีปเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้สงครามเตียนเบียนฟู รัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้เข้ามาช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมให้กับรัฐบาลที่นิยมตะวันตกใน ภูมิภาคดังกล่าว มีข้อสังเกตว่า การแทรกแซงทางการเมืองกับการทหารของรัฐบาล สหรัฐอเมริกาได้เกิดขึ้นภายหลังกลุ่มสังคมนิยมถึง 24 ปี เนื่องจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ สากลกับกลุ่มประเทศสังคมนิยมได้เข้ามาสนับสนุนการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ อินโดจีนอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา ในช่วงปี ค.ศ. 1954-1963 บุญเย็น วอทองได้ดำรงชีวิตในแบบฉบับของคนต่างจังหวัดรุ่นใหม่ในพื้นที่เมืองหลวง ราชอาณาจักรไทย ด้วยความมุ่งมั่นในการเลื่อนสถานภาพทางสังคมผ่านระบบการศึกษา ลงทะเบียนเรียนวิชากฎหมาย ที่วิทยาลัยการศึกษาประสานมิตร ควบคู่ไปกับการรับราชการประจำโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ช่วงปี ค.ศ. 1969-1976 บุญเย็น วอทองได้ตัดสินใจประกอบอาชีพการเมือง

ภูมิหลังชีวิตของบุญเย็น วอทองช่วงปี ค.ศ. 1947-1976 ได้ตกอยู่ในฐานะของผู้อุทกกระทำจากรัฐบาลกรุงเทพมหานครและเหยื่อสงครามเย็นในฐานะ “คอมมิวนิสต์” ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในกรณีปราศรัยที่อำเภอหางดง จังหวัด เชียงใหม่ ปี ค.ศ. 1975 ในวันที่ 17 มิถุนายน ของปีเดียวกัน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับ ส่วนกลางบอกกลุ่มนิยมขวาต้องการเผาทำลายทรัพย์สินของกลุ่มบุญเย็น วอทอง และพวก เนื่องจากเป็นผู้ที่ต้องการทำลาย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (Nakhontham, 2009: 151) ในปี ค.ศ. 1975 บุญเย็นมีส่วนในการก่อตั้งพรรค สังคมนิยมแห่งประเทศไทย ภายหลังเหตุการณ์ 9 ตุลาคม 1976 เขาได้ละทิ้งเมือง ไทย เดินทางเข้าป่า ใช้ชีวิตในลาวในฐานะหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ในปี ค.ศ. 1986 สำเร็จการศึกษาระดับ Post Graduate Study สาขาปรัชญาการเมือง ของ Lenin International School Academy of Science สหภาพโซเวียตรัสเซีย เสียชีวิตในวันที่ 15 สิงหาคม ปี ค.ศ. 2008 ด้วยโรคมะเร็ง

Nakhontham (2009) ประสบความสำเร็จในการเผยแพร่งานชิ้นนี้ ในภาพรวมแล้วหนังสือเล่มนี้จัดอยู่ในประเภทหนังสือชีวประวัติ อัตชีวประวัติ และหนังสือที่ระลึกวันบรรจุอัฐิธาตุ ด้วยการรวบรวมงานค้นคว้าด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของบุญเย็น วอทอง ด้วยการส่งเสริมให้สังคมไทยยอมรับการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากวัฒนธรรมกระแสหลัก

References

- Bpra Dtoo Esaan. (2014). *Dor ror Pricha Phinthong nak bpraat poo roo chee-wit wee tee kon e saan*. [In Thai]. Pricha Phinthong (Phd.) who is a philosopher and a learned man of Isanian way of lives'. Retrieved November 16, 2014, from <http://www.isangate.com/author/preecha.html>.
- Gitleman, Lisa. (2014). **Paper knowledge: Toward a media history of documents**. London Duke University Press.
- Nakhontham, Toranee. (2009). *Chee wit tee maa jaak din lae glap bpai soo din kong chaai tee me naam war Bunyen Wothnong*. (In Thai). [Life comes from earth and returns to earth of a man whose names Bunyen Wothnong]. Ubon Ratchathani: Sridham Offset.